

Programiranje i programsko inženjerstvo

Predavanja
2015. / 2016.

4. Ostali operatori

Definicija varijable s inicijalizacijom

- dodatak uz prethodna predavanja -

- Početna vrijednost varijable može se zadati istodobno s definicijom varijable

```
int m = 5, n = 7, k;
```

```
float f = 15.1f;
```

Varijablama `m`, `n`, `f` pridružene su vrijednosti 5, 7 i 15.1f. Varijabla `k` sadrži nedefiniranu (nepoznatu) vrijednost. U nastavku je prikazan (po rezultatu) ekvivalentan odsječak programa:

```
int m, n, k;
```

```
float f;
```

```
m = 5;
```

```
n = 7;
```

```
f = 15.1.f;
```

Ostali operatori

Unarni operatori

Operator	Značenje	Primjer
<code>sizeof</code>	zauzeće memorije	<code>sizeof(int)</code>
<code>(tip)</code>	<i>pretvorba tipa (cast)</i>	<code>(double) i</code>
<code>!</code>	<i>logičko ne</i>	<code>!(5 > 2)</code>
<code>+</code>	unarni plus	<code>+4 / 2</code>
<code>-</code>	unarni minus	<code>-5 * 3</code>
<code>++</code>	uvećavanje za 1	<code>++i</code> ili <code>k++</code>
<code>--</code>	umanjenje za 1	<code>--j</code> ili <code>k--</code>
<code>~</code>	inverzija bitova	<code>int x = ~0xFFFF;</code> <i>→ u poglavlju o operatorima nad bitovima</i>
<code>*</code>	indirekcija	<code>*p</code>
<code>&</code>	adresni operator	<code>scanf("%d" , &n) ;</code> <i>→ u poglavlju o pokazivačima</i>

Unarni + i -

```
float x = 5.0f, y = 2.0f;
```

```
+ x + y          → 7.0f
```

```
+x + +y          → 7.0f
```

```
+x + + y         → 7.0f
```

```
- x + - y         → -7.0f
```

```
-x - -y           → -3.0f
```

```
- x - - y         → -3.0f
```

+x NIJE apsolutna vrijednost od x

```
x = -5.0f;
```

```
+x              → -5.0f
```

Operatori povećanja i smanjenja za 1

Jedan od razloga njihovog postojanja je djelotvornije izvršavanje (postoje posebne procesorske instrukcije za vrlo brzo obavljanje tih operacija):

Operator povećanja za 1

```
int m = 7;
float x = -15.2f;
++m;           ili      m++;
++x;           ili      x++;
printf("%d    %f\n", m, x);           → 8    -14.2f
```

Operator smanjenja za 1

```
int m = 7;
float x = -15.2f;
--m;           ili      m--;
--x;           ili      x--;
printf("%d    %f\n", m, x);           → 6    -16.2f
```

Operatori povećanja i smanjenja za 1

- prefiksni oblik (operator ispred varijable)

`++a; --a;`

- postfiksni oblik (operator iza varijable)

`a++; a--;`

- u oba oblika varijabla `a` se uvećava/umanjuje za 1, ali:

Prefiksni operator: u izrazima se vrijednost varijable prvo uveća/umanji, a tek onda "iskoristi" njena vrijednost

```
int i, j;
```

```
i = 2;
```

```
j = ++i;
```

i	j
2	?
3	3

```
int i, j;
```

```
i = 2;
```

```
j = --i;
```

i	j
2	?
1	1

Operatori povećanja i smanjenja za 1

Postfiksni operator: u izrazima se vrijednost varijable prvo "iskoristi", a nakon toga se varijabla uveća/umanji

```
int i, j;
```

```
i = 2;
```

```
j = i++;
```

i	j
2	?
3	2

```
int i, j;
```

```
i = 2;
```

```
j = i--;
```

i	j
2	?
1	2

Nema garancije da će se varijabla uvećati/umanjiti ODMAH nakon što se "iskoristi" njena vrijednost, ali se garantira da će se varijabla uvećati/umanjiti prije nego započne izvršavanje sljedeće naredbe (vidjeti primjer: *doing too much at once*).

Operatori povećanja i smanjenja za 1

- **Primjer:**

```
a = 5;
```

```
b = ++a * 2;
```

```
c = b++;
```

- Nakon izvođenja ovih naredbi
 - a ima vrijednost 6
 - b ima vrijednost 13
 - c ima vrijednost 12

Operatori povećanja i smanjenja za 1

- Izbjegavati dvoznačnosti oblika:

```
int i = 7;
```

```
i = 2 * i++;      (doing too much at once)
```

- ako se ++ obavi nakon pridruživanja, rezultat je 15
- ako se ++ obavi prije pridruživanja, rezultat je 14
- **Savjet:** izbjegavati dvije ili više promjena sadržaja iste varijable unutar iste naredbe. Još jedan loš primjer:

```
k = ++i * --i;
```

- Sljedeća naredba ne uzrokuje takve probleme:

```
k = m++ + n--;
```

- **Nije dopušteno:**

```
i = ++5;
```

```
m = (i+j)--;
```

Binarni operatori

<i>Operator</i>	<i>Značenje</i>	<i>Primjer</i>
* / %	množenje, dijeljenje	
+ -	zbrajanje, oduzimanje	
<<	pomak bitova u lijevo	<code>n = n << 2;</code>
>>	pomak bitova u desno	<code>n = n >> 1;</code>
< > <= >=	relacijski operatori	
== !=	operatori jednakosti	
&	logički I po bitovima	<code>znam & '0'</code>
^	isključivi ILI po bitovima	<code>f = f ^ f</code>
	uključivi ILI po bitovima	<code>f = f 0x80</code>
&&	logički I i ILI	

Operatori nad bitovima

- Operatori $\&$, $|$, \wedge su binarni, a odnose se na usporedbu bitova dvaju operandada

$\&$ AND
 $|$ OR
 \wedge XOR

b1	b2	b1 & b2	b1 b2	b1 ^ b2
0	0	0	0	0
0	1	0	1	1
1	0	0	1	1
1	1	1	1	0

- Operator \sim je unarni, a odnosi se na operand s desna

\sim NOT

b1	\simb1
0	1
1	0

- Operatori posmaka bitova su binarni, a odnose se na posmak bitova lijevog operandada za iznos određen desnim operandom

\ll SHIFT LEFT
 \gg SHIFT RIGHT

Primjer operacija s bitovima

- Izračunati izraze: $10 \ \& \ 7$, $3 \ | \ 5$, $3 \wedge 5$, ~ 3

```
      0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 1010 (10)
& 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0111 (7)
-----
      0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0010 (2)
```

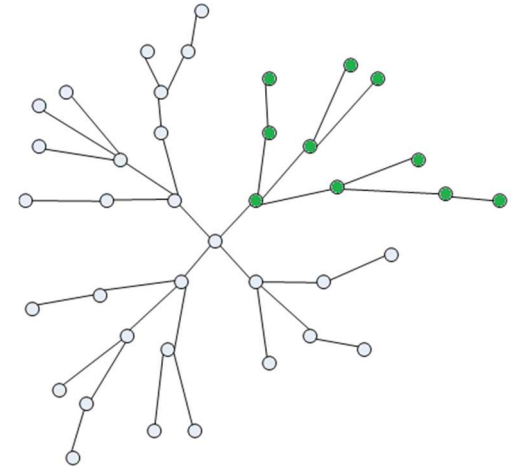
```
      0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0011 (3)
| 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0101 (5)
-----
      0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0111 (7)
```

```
      0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0011 (3)
^ 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0101 (5)
-----
      0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0110 (6)
```

```
~ 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0011 (3)
-----
     1111 1111 1111 1111 1111 1111 1111 1100 (-4)
```

Primjer operacija s bitovima

- **Podmreža (*subnet*):**
logička podmreža IP mreže

- IP adresa (v4) je 32-bitni broj
- Podmreža se definira mrežnim **prefiksom** - određenim brojem najznačajnijih bitova, npr. s prvih 25 bita
- IP adresa pripada podmreži ako ima isti prefiks kao i podmreža odnosno ako su im najznačajnijih N bitova jednaki
- Usporedba prefiksa se elegantno obavlja **bitovnom I operacijom**

Primjer operacija s bitovima

- Izračunajmo pripadaju li adrese:

```
adr1 = 11000000 10101000 00000111 01000110
adr2 = 11000000 10101000 00000101 10001100
podmreži: 11000000 10101000 00000101 10000000 ?
```

25

- U C-u:

```
int adr1, adr2, podmreza;
adr1 = 0xC0A80746;
adr2 = 0xC0A8058C;
podmreza = 0xC0A80580;
```

- U C-u ne postoji operator kojim se može usporediti prvih 25 bitova dviju cjelobrojnih varijabli, stoga se prvo određuje "maska koja propušta" prvih 25 bitova (a ostale bitove "maskira"):

```
maska = 11111111 11111111 11111111 10000000
```

U C-u: maska = 0xFFFFFFFF80;

25

Primjer operacija s bitovima

- Zatim se "maskiraju" bitovi adrese te usporedi rezultat s podmrežom:

```
11000000 10101000 00000111 01000110
& 11111111 11111111 11111111 10000000
```

```
-----
11000000 10101000 00000111 00000000
```

```
11000000 10101000 00000101 10000000 ?
```

→ nisu jednaki

U C-u: `if ((adr1 & maska) == podmreza) { ...`

- Isto za drugi broj:

```
11000000 10101000 00000101 10001100
& 11111111 11111111 11111111 10000000
```

```
-----
11000000 10101000 00000101 10000000
```

```
11000000 10101000 00000101 10000000
```

→ jednaki su

U C-u: `if ((adr2 & maska) == podmreza) { ...`

Rad s operatorima pomaka bitova

- Operatori \ll i \gg služe za pomak svih bitova vrijednosti lijevog operanda u lijevo ili u desno.
- Broj pomaka u lijevo ili desno određen je desnim operandom.
- Pomak bitova za jedno mjesto u lijevo odgovara množenju vrijednosti operanda s 2, dok pomak za jedno mjesto u desno rezultira dijeljenjem vrijednosti operanda s 2.

Primjeri s pomakom bitova

- Primjer: Izračunati izraz $2 \ll 1$

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0010 **(2)**

- Nakon pomaka u lijevo za jedno mjesto, rezultat je umnožak vrijednosti s 2:

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 0100 **(4)**

- Primjer: Izračunati izraz $37 \gg 2$

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0010 0101 **(37)**

- Nakon pomaka u desno za dva mjesta, rezultat je cjelobrojno dijeljenje s 4:

0000 0000 0000 0000 0000 0000 0000 1001 **(9)**

Primjeri s pomakom bitova

- Oprez: voditi računa o rasponu brojeva koji se mogu prikazati

- Primjer:

```
unsigned int i = 0x80000000, j;  
j = i << 1;  
printf("i=%u\nj=%u", i, j);
```

```
i=2147483648  
j=0
```

- Primjer:

```
signed int i = 0x40000000, j;  
j = i << 1;  
printf("i=%d\nj=%d", i, j);
```

```
i=1073741824  
j=-2147483648
```

Prioritet operatora

	OPERATORI	PRIDRUŽIVANJE
<div>↑</div> <div>Viši prioritet</div> <div>Niži prioritet</div> <div>→</div>	poziv funkcije () [] referenciranje . postfiks ++ --	L → D
	! ~ ++ -- sizeof & * prefiks ++ -- unarni + -	D → L
	(cast)	D → L
	* / %	L → D
	binarni + -	L → D
	<< >>	L → D
	< <= > >=	L → D
	== !=	L → D
	&	L → D
	^	L → D
		L → D
	&&	L → D
		L → D
	? :	D → L
	= *= /= %= += -= &= ^= = <<= >>=	D → L
	,	L → D

Složeniji primjer s logičkim operatorima

- **Primjer:** Što će se ispisati sljedećim programskim odsječkom?

```
int a, b, c, d;
```

```
a = 0;
```

```
b = 4;
```

```
c = (a++) + b;
```

0 + 4 = 4, a se uvećava naknadno

```
printf("a = %d, b = %d, c = %d ", a, b, c);
```

a = 1, b = 4, c = 4

```
d = c && b + 3 * a;
```

d = c && b + 3 * a

```
printf("d = %d", d);
```

d = c && (b + (3 * a))

d = 4 && (4 + (3 * 1))

d = 4 && 7

d = 1

Ternarni operatori

Operator za uvjetno pridruživanje

- Operator za uvjetno pridruživanje (`? :`) je ternarni operator (zahtijeva tri operanda), a koristi se u pojedinim situacijama umjesto if-else naredbe. Oblik izraza u kojem se koristi operator je:

`uvjetni_izraz ? izraz1 : izraz2;`

- `uvjetni_izraz` se izračunava prvi. Ako je rezultat *true*, izračunava se `izraz1` i to je konačni rezultat cijelog izraza. Ako je `uvjetni_izraz` *false*, izračunava se `izraz2` i to je konačni rezultat cijelog izraza.

Operator za uvjetno pridruživanje

- Primjer: ako varijabla `c` sadrži znak koji predstavlja znamenku, u znakovnu varijablu `r` pohraniti vrijednost 'Z', a inače pohraniti vrijednost 'N'.
- Rješenje s pomoću *if-else*

```
if (c >= '0' && c <= '9') {  
    r = 'Z';  
} else {  
    r = 'N';  
}
```

- Rješenje s pomoću ternarnog operatora

```
r = c >= '0' && c <= '9' ? 'Z' : 'N';
```

Primjer: što se obavlja sljedećim programskim odsječkom

```
int i, j, k;  
...  
k = i > j ? ++i : ++j;
```

Ako je $i > j$, i se uvećava za 1, sadržaj uvećanog i se pridružuje varijabli k , sadržaj varijable j se ne mijenja. U suprotnom, j se uvećava za 1, sadržaj uvećanog j se pridružuje varijabli k , sadržaj varijable i se ne mijenja.

Primjeri

- Što će se ispisati sljedećim programskim odsječkom?

```
int a = 5, b = 10, c;  
c = 1 ? ++a : ++b;  
printf("a = %d, b = %d, c = %d \n", a, b, c);
```

a = 6, b = 10, c = 6

- Što će se ispisati sljedećim programskim odsječkom?

```
int a = 5, b = 10, c;  
(c = 1) ? ++a : ++b;  
printf("a = %d, b = %d, c = %d \n", a, b, c);
```

a = 6, b = 10, c = 1

Zadatak

- Učitati dva cijela broja. Ako je drugi broj različit od nule ispitati je li prvi broj djeljiv s drugim te ispisati jednu od sljedećih poruka:

Broj x jest djeljiv s brojem x .

Broj x nije djeljiv s brojem x .

Rješenje

- 1. dio -

```
#include <stdio.h>
int main(void) {
    int a, b;
    printf("Unesite a i b:");
    scanf("%d %d", &a, &b);
    if (b != 0) {
        if (a % b == 0) {
            printf("Broj %d jest djeljiv s brojem %d.\n", a, b);
        }
        else {
            printf("Broj %d nije djeljiv s brojem %d.\n", a, b);
        }
    }
    return 0;
}
```

→ rješenje je ispravno, ali ponavlja se gotovo jednaka naredba za ispis poruke

Rješenje

- 2. dio -

- Konstantni znakovni niz se može ispisati pomoću specifikacije %s.

```
printf("Broj %d je %s broj.", 2, "paran");
```

→ Broj 2 je paran broj.

```
#include <stdio.h>
int main(void) {
    int a, b;
    printf("Unesite a i b:");
    scanf("%d %d", &a, &b);
    if (b != 0) {
        printf("Broj %d %s djeljiv s brojem %d.\n",
            a,
            a % b == 0 ? "jest" : "nije",
            b);
    }
    return 0;
}
```

Višestruko pridruživanje

- Operator pridruživanja obavlja pridruživanje vrijednosti izraza s desne strane operandu s lijeve strane (*L-value*). *L-value* mora imati dobro definiranu adresu i nakon izračunavanja izraza.

- Primjer:

`a = b = c = 0;`

- Sve tri varijable inicijaliziraju se na vrijednost 0. Pridruživanje je s desna na lijevo, tj. kao da je napisano:

`a = (b = (c = 0));`

- Prvo se varijabli c pridružuje 0 i vrijednost tog cijelog izraza (`c = 0`) poprima vrijednost 0; zatim se varijabli b pridružuje vrijednost tog izraza, zatim cijeli taj izraz poprima vrijednost 0 koja se na kraju pridružuje varijabli a.

`a = b = c + 3;`

- Može li?

`a = b + 3 = c = d * 3;` NE MOŽE!!! → `b+3` nije l-value

Primjeri

- Koja je vrijednost varijable d nakon sljedećeg programskog odsječka:

```
short int a=4, b=2, c=8, d;  
d = a < 10 && 2 * b < c;
```

- Rješenje:

```
d = ( a < 10 ) && ( ( 2 * b ) < c )  
d = 1 && ( 4 < 8 )  
d = 1 && 1  
d = 1
```

- Što će se ispisati sljedećim programskim odsječkom?

```
int a = 5, b = -1, c = 0;  
c = (a = c && b) ? a = b : ++c;  
printf("a = %d, b = %d, c = %d: \n", a, b, c);
```

- Rezultat:

```
a = 0 , b = -1 , c = 1
```

Skraćeni izrazi pridruživanja

- U programiranju se često nova vrijednost varijable izračunava na temelju stare vrijednosti te iste varijable. Zbog toga u C-u postoje **skraćeni izrazi pridruživanja**.
- **Primjer**

Izraz

```
i = i + 5;
```

može se pisati kao:

```
i += 5;
```

Izraz

```
i = i / (a + b);
```

može se pisati kao:

```
i /= a + b;
```

Skraćeni izrazi pridruživanja

- Gdje su skraćeni izrazi pridruživanja korisni?

Članu niza `niz` s indeksom `i*MAXSTU+j` uvećaj vrijednost za 9.

```
niz[i*MAXSTU+j] = niz[i*MAXSTU+j] + 9;
```

ili

```
niz[i*MAXSTU+j] += 9;
```


Skraćeni izrazi pridruživanja

`i = i + 7;`

`i += 7;`

`j = j - k;`

`j -= k;`

`a = a * (3 + 2);`

`a *= 3 + 2;`

`b = b / (c * 2);`

`b /= c * 2;`

`d = d % 2;`

`d %= 2;`

`a = a & b;`

`a &= b;`

`a = a ^ b;`

`a ^= b;`

`a = a | b;`

`a |= b;`

`a = a << b;`

`a <<= b;`

`a = a >> b;`

`a >>= b;`

Odvajanje naredbi zarezom

- Zarez se kao operator koristi za odvajanje naredbi obično tamo gdje je dopuštena samo jedna naredba. Na primjer:

```
float x, y;
```

```
x = 7.0f, y = 3.0f;
```

Poteškoće sa složenim logičkim uvjetima

- Npr. izraz "ako je x veći od 20 i manji od 100", pogrešno je napisati tako da se umjesto operatora "I" stavi operator ","

`if (x > 20 , x < 100)`

što dovodi do logičke pogreške koju je teško otkriti.

Izraz

`x > 20 , x < 100`

je pravopisno ispravan, ali po rezultatu odgovara izrazu

`x < 100`